

نوشتار حاضر، نقد و تحلیل شبهه‌ای درباره‌ی غدیر است که اخیراً در فضای مجازی اینترنت، در قالب مقاله، پرسش و نظر، با عنوان «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» انتشار یافته است. این شبهه در واقع یکی از قرائن اراده‌ی معنای «اولی به تصرف» در استعمال کلمه «مولا» در حدیث غدیر را هدف قرار داده و مدعی است هوا در آن روز گرم نبوده تا مؤیدی باشد بر اینکه پیامبر اکرم ﷺ مطلب مهمی چون مسئله‌ی جانشینی و خلافت را مطرح کرده باشند.

استدلال‌کننده با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای تبدیل تاریخ قمری به شمسی، دریافته است که واقعه‌ی غدیر در بیست و هشتم اسفندماه روی داده و مدعی است گرمای هوا در این فصل، امری بسیار بعید و بلکه غیرممکن بوده و در صورت وجود گرما، آن مقدار حرارت در آن فصل سال، برای عرب آن منطقه، هوایی مطبوع به حساب می‌آید. نویسنده این مقاله می‌کوشد با تأکید بر دستاورد پژوهشی خود، مسئله‌ی نصب امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب ﷺ را در هاله‌ای از ابهام و تناقض‌گویی جلوه دهد.

مقاله «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» در حقیقت، مسئله‌ی امامت و جانشینی امیرالمؤمنین ﷺ را معلق به دلالت حدیث غدیر، و دلالت حدیث بر امامت و جانشینی امیرالمؤمنین ﷺ را معلق بر گرمای هوا در آن روز، و گرمای هوا را به استناد وقوع آن در آخر اسفندماه، محال فرض کرده و نتیجه‌ی حاصله از این صغرا و کبرا را دستمایه‌ی استدلال‌ات بعدی خود قرار داده است.

پرسش‌هایی که در این گفتار به دنبال پاسخ آن هستیم، این است که اولاً آیا ادله‌ی امامت بلافصل علی ﷺ منحصر به حدیث غدیرند؟ ثانیاً آیا دلالت کلمه «مولا» در حدیث، بر ولایت منصوص علی ﷺ متوقف بر گرمای هوا در آن روز است؟ ثالثاً آیا گرمای هوا، در زمستان در آن منطقه‌ی جغرافیایی بُعد علمی، عقلی و یا عادی دارد؟ رابعاً گرمای هوای روز واقعه‌ی غدیر با روایات اهل سنت قابل اثبات است؟ و خامساً تبعات انکار گرمی هوا در آن روز چیست و چه تأثیری در مسئله‌ی غدیر دارد؟

۱. حدیث غدیر تنها مستند مسئله‌ی امامت نیست

نویسنده مقاله‌ی مورد اشاره، در طرح شبهه می‌کوشد با این اشکال، مقدمات ادله‌ی شیعه مبنی بر امامت منصوص را باطل سازد و ادعا می‌کند که مسئله‌ی امامت و جانشینی امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب ﷺ، معلق به حدیث غدیر است؛ حال آنکه شیعه در استدلال به اصل امامت، به قرآن و سنت تمسک کرده است (ربانی گلپایگانی، ۱۳۹۲، ج ۲، ص ۱۴۳).

هواشناسی غدیر:

«آیا در غدیر هوا گرم بود؟»

ک سیدرضا موسوی واعظ / سطح ۴ حوزه علمیه قم و دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق دانشگاه تهران، پردیس فارابی

rezamo1001@gmail.com

ahangaran@ut.ac.ir

محمد رسول آهنگران / دانشیار دانشگاه تهران، پردیس فارابی

بی بی صدیقه مکی / دانشجو دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه تهران، پردیس فارابی

bibimakki@yahoo.com دریافت: ۱۳۹۵/۰۵/۱۶ - پذیرش: ۹۴/۱۲/۰۳

چکیده

نوشتار حاضر نقد و تحلیل شبهه‌ای درباره‌ی غدیر است که اخیراً در فضای مجازی، در قالب مقاله، پرسش و نظر، با عنوان «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» انتشار یافته است. در این شبهه با بیان اینکه واقعه‌ی غدیر مصادف با اسفندماه بوده و گرمای هوا در این فصل، بعید و بلکه غیرممکن است، ادعا شده استدلال شیعه بر انتصاب علی ﷺ به عنوان جانشین پیامبر ﷺ بی‌اساس است. در پاسخ به این پرسش، با بررسی اقلیمی و تاریخی غدیر و با روش تحلیلی - کتابخانه‌ای، اثبات می‌شود که ادله‌ی امامت بلافصل علی ﷺ منحصر به حدیث غدیر نیست؛ دلالت کلمه «مولا» در حدیث بر ولایت منصوص علی ﷺ متوقف بر گرمای هوا در آن روز نیست؛ گرمای هوا، در زمستان در آن منطقه‌ی جغرافیایی بُعد علمی، عقلی و یا عادی ندارد؛ روز واقعه‌ی غدیر به استناد روایات اهل سنت هوا به شدت گرم بوده است و انکار گرمی هوا، برابر با تکذیب صحت صحاح و بی‌تأثیر در مسئله‌ی غدیر می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: غدیر، ولی، مولا، خلافت، امامت.

بنابراین بر فرض که مستدل گرمای هوا در روز غدیر را نفی کند، استحاله دلالت کلمه «مولا» به غیر معنای «اولی به تصرف» در حدیث غدیر به قوت خود باقی است.

۳. هواشناسی غدیر!

نویسنده مقاله «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» پس از تبدیل تاریخ قمری به شمسی، با ابراز شگفت‌زدگی فراوان شیعیان را به کذب و هذیان متهم می‌کند و در بخشی از کلام خود می‌گوید:

اثبات دروغ بودن این ادعا [گرمای هوا در غدیر] بدین شکل است: ماجرای غدیر در روز ۱۸ ذی‌الحجه سال ۱۰ هجری پیش آمد؛ اگر تقویم ها را ورق زده و به عقب برگردیم خواهیم دید که روز غدیر دقیقاً با ۲۸ اسفند مصادف خواهد بود، یعنی انتهای فصل زمستان. بله اگر روز غدیر در ماه مرداد بود، می‌توانستیم به او حق بدهیم که آن روز را با کلمه «داغ» و «گرم» توصیف کند؛ اما داغ بودن «۲۸ اسفند» از عجایب و بلکه ششیه به هذیان است. کدام آدم عاقلی است که بگوید «۲۸ اسفند» یا «اول فروردین» روز گرمی است؟ (ابوبکر بن حسین، ۱۳۹۲)

حال از منظر علم جغرافیا و به طور خاص اقلیم‌شناسی، به بررسی و نقد مطلب می‌پردازیم. اولاً کارشناسان هواشناسی با ثبت منظم دما در نقاط مختلف جهان، اثبات کرده‌اند که میان زمستان و سرمای هوا به‌هیچ‌وجه ملازمه‌ای وجود ندارد تا ادعا شود گرمای هوا در زمستان امری محال یا غیرعادی است. برای نمونه در گزارش‌های هواشناسی ایران آمده است: «اختلاف دمای هوا در ایران در نقاط مختلف زیاد است؛ درحالی‌که در فصل زمستان دمای شهرکرد در شب به ۳۰- درجه هم می‌رسد، مردم اهواز هوای تابستانی (۵۰+ درجه) را تجربه می‌کنند».

ثانیاً «غدیر ناحیه‌ای میان مکه و مدینه در کشور عربستان است و حدود ۶۷ کیلومتری شهر مکه قرار دارد» (نجفی، ۱۳۸۱). «عربستان سعودی دارای آب‌وهوای گرم و خشک صحرایی است» (همان).

تمامی آسیای مرکزی، نواحی غربی و جنوب غربی آسیا شامل شبه‌جزیره عربستان، نواحی داخلی فلات آناتولی و فلات ایران از نواحی خشک آسیا محسوب می‌شوند. بیشتر این سرزمین‌ها یا از دریا دورند یا کوه‌های بلند مانع ورود بادهای مرطوب به داخل آنها می‌شود. سرزمین‌های جنوبی که در مجاورت دریاها، از دریای سرخ تا جزیره تایوان واقع شده‌اند و در تمامی روزهای سال گرم هستند (گروه مؤلفان، ۱۳۸۸، درس ۴).

بیابان‌های کشور عربستان سعودی آب‌وهوای بی‌نهایت گرمی دارند. از اواسط آوریل تا اواسط اکتبر [حدوداً برابر با ۱۲ فروردین تا اواخر مهرماه]، هنگام روز دما در کشور عربستان ۴۵ درجه سانتی‌گراد (۱۱۳ درجه فارنهایت) یا بیشتر مورد انتظار است (پایگاه ملی داده‌های علوم زمین کشور، ۱۳۹۲).

در اثبات مسئله نصب امیرالمؤمنین علی علیه السلام به خلافت توسط پیامبر صلی الله علیه و آله اگر چشم بر تصریح انکارناپذیر تاریخ، حکم عقل و انبوهی از روایات متواتر مجامع روایی شیعه و سنی فرو بندیم و تنها به یکی از آیات انذار (رعد: ۷)، مودت (شوری: ۲۳)، مباحله (آل‌عمران: ۶۳)، ولایت (مائده: ۵۵)، تطهیر (احزاب: ۳۳) و یا اکمال (مائده: ۳)، به انضمام روایات فراوان وارده در ذیل هریک از آیات شریفه مزبور استناد کنیم، کافی است. برای تفصیل استدلال به آیات و روایات، می‌توان به کتب استدلالی اصول اعتقادی شیعه مراجعه کرد (رک: ربانی گلپایگانی، ۱۳۹۲، ج ۲، ص ۱۴۳؛ مطهری، ۱۳۸۱، ج ۴، ص ۸۷۱؛ مصباح، ۱۳۸۱، ص ۳۱۳).

بنابراین حدیث غدیر با همه اهمیتش - که کتاب شریف **الغدیر** جایب برای تردید وجدان حقیقت‌جو باقی نگذاشته است - قطره‌ای است از دریای براهین واضح بر ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام.

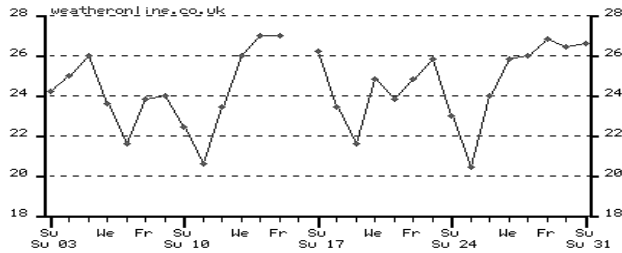
۲. یگانه مؤید معنای ولی، گرمای هوا نیست

مطلب دوم اینکه استدلال‌کننده ادعای نفی اصل حدیث غدیر را ندارد، بلکه چنان وانمود می‌کند که اگر هوا در غدیر گرم نبوده است، پس قطعاً مراد پیامبر صلی الله علیه و آله از «من کنت مولاه فهذا علی مولاه» بیان دوستی و محبت ایشان است؛ چراکه دیگر محذوری برای این معنا وجود ندارد.

این دلیل نیز از نظر منطقی غلط و غیرمنتج است؛ چراکه اولاً اگر محذوری برای معنای «دوست» نباشد، اولاً الکلام است که کدام معنا از ۲۱ معنای «ولی» (امینی، ۱۳۹۷، ج ۱، ص ۳۷۴) مراد است و برگزیدن معنای «دوست»، ترجیح بلامرجح است؛ ثانیاً اگر این محذور برطرف شود، محذور دیگری موجود است، به‌گونه‌ای که علامه امینی در کتاب شریف **الغدیر**، بیست قرینه بر دلالت معنای «ولی» بر «اولی به تصرف» ذکر فرموده که هریک مانعی برای اراده معنای «دوست» یا هر معنای دیگری جز «اولی به تصرف» است؛ از جمله؛ صدر حدیث: «أ لست أ ولی بأ نفسکم»؛ ذیل حدیث: «اللهم وال من والاه»؛ فراز: «یا ایها الناس بم تشهدون»؛ فراز: «الله اکبر علی اکمال دین»؛ فراز: «فالیبلغ الشاهد الغائب»؛ فراز: «کاتی دعیت فأجبت»؛ فراز: «وخص اهل بیتی بالإمامة»؛ فراز: «اللهم انت شهید علیهم إنی قد بلغت»؛ به‌کارگیری کلمه «نصب» در روایات متعدد واقعه غدیر، بیعت گرفتن پیامبر صلی الله علیه و آله برای علی علیه السلام، نزول آیه تبلیغ، جمله معروف خلیفه: «بیخ لیکن یا علی»، و استشهاد امیرالمؤمنین علیه السلام درباره منصوب بودن خود به حدیث غدیر. بیان اسناد این فقرات از حدیث شریف غدیر، در کتب معتبر و موردقبول اهل سنت و دیگر شواهد و قرائن قطعی در دلالت کلمه «مولا» بر «سرپرست» از عهده این مقال خارج است؛ لذا خواننده محترم را به اصل کتاب **الغدیر** ارجاع می‌دهیم (رک: همان، ج ۱، ص ۳۷۵).

آنچه تتبع ما را کامل می‌کند، تأمل در نمودار زیر است که کمینه دمایی یعنی سردترین ساعات ماه مارس ۲۰۱۳ را- که غالباً نیمه‌شب‌ها اتفاق می‌افتد نه وسط روز - بالاتر از ۲۰ درجه نشان می‌دهد. گویا برخلاف تصور نویسنده مقاله، سرمای غدیر بعید است نه گرما!

نمودار کمینه دمایی شهر مکه در ماه مارس ۲۰۱۳: (همان)

۳-۱. شدت گرمای غدیر در منابع تاریخ - حدیثی اهل سنت

آنچه بیان شد برای تعیین شدت گرمای غدیر که مربوط به رویدادی با بیش از ۱۴۰۰ سال قدمت است، حجیت ندارد و اگر متعرض آن شدیم، برای ابطال بُعد عقلی ادعا شده بود. بنابراین پاسخ این پرسش را که «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» باید در نصوص معتبر تاریخی و روایات مورد قبول اهل سنت جست‌وجو کنیم تا تبدیل تاریخ! اکنون منصفانه، به نقل و تدبر در گزارش‌های راویان حدیث و مورخان نامی و مورد تأیید اهل سنت می‌پردازیم.

۳-۱-۱. گزارش حاکم نیشابوری

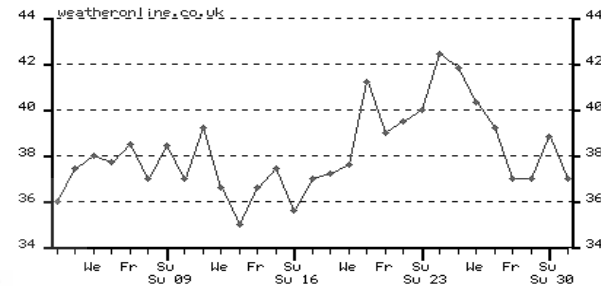
یحیی بن جعده از زید بن ارقم نقل کرده که گفت: «با رسول خدا ﷺ [از مکه] خارج شدیم تا رسیدیم به غدیر خم، در روزی که تا کنون گرم‌تر از آن روز بر ما نگذشته بود...» (حاکم نیشابوری، بی‌تا، ج ۳، ص ۵۳۳).

حاکم بلافاصله پس از نقل حدیث، بر صحت آن نیز شهادت داده است: «هذا حدیث صحیح الاسناد ولم یخرجاه» (همان).

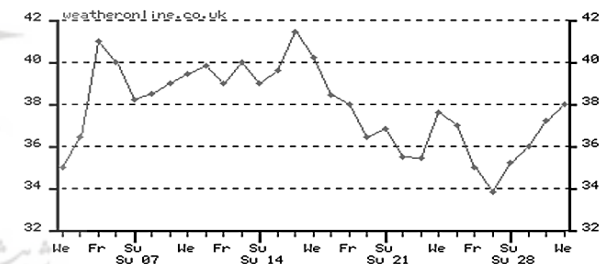
چون در پی نحوه‌ای از استدلال هستیم که بر پایه پذیرش مقدمات آن از جانب اهل سنت باشد و نتیجه، بی‌طرفانه و حاصل صغرا و کبرای منطقی باشد، باید بگوییم برخی از اهل سنت حاکم را متهم به سهل‌انگاری در تصحیحاتش کرده‌اند. در بعضی نظرات منتشر شده از جانب برخی تحلیل‌گران سنی در فضای مجازی آمده است: «این مسئله کاملاً واضح و روشن است که حاکم بی‌دلیل هر روایتی را صحیح می‌دانسته؛ همه می‌دانند که مستدرک حاکم بدون تلخیص ذهنی ارزشی ندارد!»

تمام آنچه از ویژگی‌های اقلیمی کشور عربستان گفته شد تأیید می‌کند که گرمای هوا در فصل زمستان در آن منطقه، دور از انتظار نیست. علاوه بر آن، نمودارهای پیشینه و کمینه دمایی شهر مکه را در ماه مارس (حدوداً برابر با ۱۰ اسفند تا ۱۲ فروردین‌ماه) سال‌های ۲۰۰۸، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۳، نیز بررسی کردیم که همگی مؤید طبیعی بودن گرمی هوا در آن محدوده جغرافیایی است.

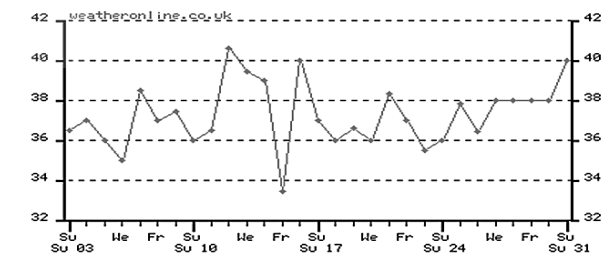
نمودار پیشینه دمایی شهر مکه در ماه مارس ۲۰۰۸ (Ulrich Römer-2014)

نمودار پیشینه دمایی شهر مکه در ماه مارس ۲۰۱۰ (همان)

نمودار پیشینه دمایی شهر مکه در ماه مارس ۲۰۱۳: (همان)

در این نمودارها، دمای هوا تا بیش از ۴۲ درجه سانتی‌گراد هم برای روزهای پایانی اسفند ثبت شده است و درخور توجه اینکه نوسان پیشینه دمایی در کل ماه مارس بین ۳۴ و ۴۲ درجه است.

به‌رحال این اشکال چیزی را عوض نمی‌کند؛ چراکه همان‌ها که تصحیحات حاکم را تضعیف کرده‌اند، می‌گویند: مگر اینکه ذهبی هم صحت آن حدیث را تأیید و امضا کرده باشد و اتفاقاً ذهبی ذیل این حدیث نگاشته است: «صحیح» (ذهبی، ۱۳۴۱ق، ج ۳، ص ۵۳۳)!

۳-۱-۲. گزارش طبرانی

روایتی که طبرانی از بزرگان اهل سنت آورده عین همان روایت حاکم است، با تفاوتی که در طریق اتصال وی به ابونعیم وجود دارد (طبرانی، ۱۴۰۵ق، ج ۵، ص ۱۷۲). ترجمه سخن همان است که ذیل روایت حاکم بیان شد.

نویسنده «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» در بخشی از مقاله خود می‌نویسد: «عرب حجاز با همین آب‌وهوا بزرگ شده، برای او هوای داغ معنا ندارد، آن هم هوای اسفندماه! او با آن گرما خو کرده، این گرما برای او بی‌معناست» (همان).

در رد این ادعا همین بس که زیدین/رقم، عرب حجاز می‌گوید: «فی یوم ما أتى علينا یوم کان أشدّ حرّاً منه»؛ یعنی چنین گرمایی برای ما در عین اینکه عرب حجازیم بی‌سابقه بوده است. روایان هم یکی پس از دیگری بدون آنکه از ادعای او تعجب کنند این مطلب را نقل کرده‌اند. حاکم، طبرانی و ذهبی هم سخنش را صحیح می‌دانند.

۳-۱-۳. ابن مغزلی شافعی

... از همسر زیدین ارقم [نقل شده] که گفت: پیامبر خدا ﷺ در حجة الوداع از مکه برگشته تا به غدیر جحفه در میان مکه و مدینه نزول کرد و امر کرد که سایه بان بزرگی ترتیب دهند و خس و خاشاک زیر آنها را پاک کنند؛ سپس مردم را به نماز جماعت دعوت نمود؛ و ما در هوای بسیار سوزان به سوی او آمدیم، درحالی که بعضی از ما به سبب شدت گرما ردای خود را بر سر کشیده و بعضی به خاطر ریگ‌های داغ بر پایشان پیچیده بودند، باین حال به حضور پیامبر خدا ﷺ رسیدیم... (ابن مغزلی، ۱۴۲۴ق، ص ۶۷).

آیا توصیف این گزارشگر غدیر برای پاسخ به این پرسش که «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» بسنده نیست؟

۳-۱-۴. گزارش امام احمدبن حنبل

... قال زیدین أرقم وأنا أسمع نزلنا مع رسول الله ﷺ بواد يقال له وادی خم فامر الصلاة فصلأها بهجیر قال فخطبنا وظلل لرسول الله ﷺ بثوب علی شجرة سمرة من الشمس... احمدبن حنبل، پس از ذکر سند نقل کرده است که ابی‌عبدالله از قول زیدین ارقم چنین گفت: با رسول خدا ﷺ در سرزمینی که خم نامیده می‌شود فرود آمدیم، آن حضرت امر به اقامه نماز فرمود و در گرمای نیمروز نماز را به جا آورد سپس برای ما خطبه ایراد فرمود، درحالی‌که با افکندن لباس بر درخت سمرة [نام درختی که در مناطق گرم و

بیابانی در کنار آبگیرها می‌روید] برای آن جناب سایه‌بانی تشکیل داده شده بود... (احمدبن حنبل، بی‌تا، ج ۲، ص ۵۹۷؛ همو، ۱۴۰۳ق، ج ۴، ص ۳۷۲).

احمدبن حنبل در دو کتاب خود این روایت را آورده و در آن گزارش کرده که از شدت گرما برای پیامبر اکرم ﷺ سایه‌بانی ساختند. آگاهان به سیره رسول اسلام ﷺ به‌خوبی می‌دانند که ایشان برای آسایش خود ویژگی روانی داشتند، بلکه به برتری‌جویان و سلاطین دنیا که چنین رفتاری داشتند انتقاد می‌کردند؛ حال، آیا جز این است که به سبب گرمای شدید، هریک از مسلمانان در پناه سایه‌ای هستند و پیامبر چون برای ایراد سخن بر فراز بلندی قرار دارند چون بقیه برای خود سایه‌بانی فراهم آورند؟

۳-۱-۵. گزارش سعدالدین تفتازانی

أما حدیث الغدیر فهو أنه علیه السلام قد جمع الناس یوم غدیر خم موضع بین مکة والمدینة بالجحفة وذلك بعد رجوعه عن حجة الوداع وکان یوما صائفا حتی أن الرجل لیضع رداءه تحت قدمیه من شدة الحر... وهذا حدیث متفق علی صحته آورده علی رضی الله عنه یوم الثوری عندما حاول ذکر فضائله ولم ینکره أحد؛ اما حدیث غدیر؛ همانا رسول خدا ﷺ مردم را در روز غدیر خم در مکانی بین مکه و مدینه در جحفه جمع نمود و این امر پس از بازگشت از حجة الوداع بود و آن روز، روزی بسیار گرم بود؛ به‌گونه‌ای که از شدت گرما مردم ردای خود را به زیر پای خود افکنده بودند... (تفتازانی، ۱۴۰۱ق، ج ۲، ص ۲۹۰).

صحت این حدیث مورد اجماع است و علی ﷺ آن را در روز شورا، هنگام بیان فضایلش بیان کرد و احدی منکر آن نشد. تفتازانی اولاً می‌گوید هوا بیش از حد تحمل یک عرب اهل حجاز گرم بود؛ چراکه به استفاده از ردای خویش پناه آوردند و ثانیاً این سخن را تا زمان خود، اجماعی و بدون مخالف می‌دانند.

۳-۲. نقل گرمای هوای فصول مشابه حجاز در صحاح

نویسنده مقاله توجه نکرده است که با اثبات این ادعا صحت روایات امام صادق ﷺ - که فرموده است «غدیر مصادف با ایام نوروز است» (حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج ۸، ص ۱۷۳) را تأیید، و صحاح سته از جمله بخاری و مسلم را متهم به کذب و هذیان کرده است؛ چراکه ایشان‌اند که روزهای زمستان و بهار حجاز را در آن روزگار بدین گونه سوزان توصیف کرده‌اند.

درعین حال اگر مقصود ایشان نفی غدیر و مسئله انتصاب امیرالمؤمنین ﷺ به عنوان امام و جانشین پس از پیامبر ﷺ است که ما قصد لم یقع؛ چراکه قبلاً اثبات شد گرم یا سرد بودن هوای غدیر اثبات‌کننده مدعای ایشان نیست.

آنچه گفته شد به انضمام احادیثی که در این بخش می‌آوریم، نشان‌دهنده ملازمه بین میان قبول ادعای مقاله «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» و اثبات اتهامات وارده در مقاله نسبت به علماء،

محدثان و راویان بزرگ اهل سنت است؛ اما پیش از بیان احادیث توجه به این بخش از کلام مؤلف مقاله لازم است:

«داغ بودن ۲۸ اسفند از عجایب و بلکه شبیه به هذیان است. کدام آدم عاقلی است که بگوید ۲۸ اسفند یا اول فروردین روز گرمی است؟» (همان).

۱-۲-۳. روزة بن رواحه در زمستانی داغ!

حدثنا داود بن رشيد حدثنا الوليد بن مسلم عن سعيد بن عبدالعزيز عن إسماعيل بن عبيد الله عن أم الدرداء عن أبي الدرداء رضي الله عنه قال خرجنا مع رسول الله ﷺ في شهر رمضان في حر شديد حتى إن كان أحدنا ليضع يده على رأسه من شدة الحر وما فينا صائم إلا رسول الله ﷺ وسلم وعبد الله بن رواحة؛ أم درداء از ابی درداء - رضی الله عنه - نقل کرده که او گفت: ما در ماه رمضان همراه پیامبر [ﷺ] بودیم، آنچنان گرم بود که هر مردی از گرما دستش را روی سرش می گذاشت و احدی بین ما روزه نداشت مگر پیامبر [ﷺ] و عبدالله بن رواحه (قشیری نیشابوری، ج ۳، ص ۱۴۵؛ بخاری، ۱۴۰۱، ج ۲، ص ۲۳۸).

ابی درداء که گرمای رمضان را چنین و چنان توصیف کرده به نقل اهل سنت در جنگ بدر یعنی سال دوم هجری مسلمان شده است (بغدادی، ۱۴۲۴ق، ج ۱۱، ص ۳۹۳؛ ابن اثیر، ۲۰۱۰م، ج ۴، ص ۱۹؛ عسقلانی، ۱۴۱۵ق، ج ۶، ص ۲۹۰؛ ۱۴۳۱ق، ج ۲، ص ۱۳۹۳). تاریخ دقیق واقعه در حدیث مجهول است، ولی حدیث صراحت دارد که این واقعه زمانی روی داده که اولاً ابی درداء مسلمان بوده، ثانیاً نبی مکرم اسلام ﷺ زنده بوده‌اند و ثالثاً ماه رمضان هم بوده است. حال با استفاده از همان نرم افزارهای تبدیل تاریخ، رمضان‌های بین سال دوم هجری که آغاز اسلام ابی درداء است تا پایان عمر شریف نبی اکرم ﷺ را محاسبه می‌کنیم تا معلوم شود این گرمایی که ابی درداء از آن سخن می‌گوید چه موقع از سال بوده است؟!

رمضان سال دوم هجری قمری برابر است با حدود ۹ اسفند تا ۹ فروردین ماه هجری شمسی.

رمضان سال سوم هجری قمری برابر است با حدود ۲۹ بهمن تا ۲۸ اسفندماه هجری شمسی.

رمضان سال چهارم هجری قمری برابر است با حدود ۱۸ بهمن تا ۱۷ اسفندماه هجری شمسی.

رمضان سال پنجم هجری قمری برابر است با حدود ۶ بهمن تا ۵ اسفندماه هجری شمسی.

رمضان سال ششم هجری قمری برابر است با حدود ۲۶ دی تا ۲۵ بهمن ماه هجری شمسی.

رمضان سال هفتم هجری قمری برابر است با حدود ۱۵ دی تا ۱۴ بهمن ماه هجری شمسی.

رمضان سال هشتم هجری قمری برابر است با حدود ۵ دی تا ۴ بهمن ماه هجری شمسی.

رمضان سال نهم هجری قمری برابر است با حدود ۲۳ آذر تا ۲۲ دی ماه هجری شمسی.

رمضان سال دهم هجری قمری برابر است با حدود ۱۲ آذر تا ۱۱ دی ماه هجری شمسی.

نتیجه اینکه تمام رمضان‌هایی که ابی درداء در زمان اسلام خود و حضور پیامبر درک کرده، در فصل زمستان است. حال پرسش اساسی این است که آیا بخاری و مسلم در کتابی که نامش را صحیح گذارده‌اند، کذب و هذیان می‌گویند؛ یا اینکه قاعده شما فقط در باب غدیر جاری است!؟

۲-۲-۳. غزوة تبوک در پاییز سوزان!

كعب بن مالك رضي الله عنه يقول كان رسول الله صلى الله عليه وسلم قلما يريد غزوة يغزوها الا وري بغيرها حتى كانت غزوة تبوك فغزاها رسول الله صلى الله عليه وسلم في حر شديد... (بخاری، ۱۴۰۴ق، ج ۴، ص ۶)؛ كعب بن مالك می‌گفت: رسول خدا ﷺ به ندرت اراده می‌فرمود در غزوه‌ای بجهنگد مگر آن را پنهان می‌داشت تا غزوة تبوک که رسول الله ﷺ در گرمای شدید اعلان جنگ فرمود...

اما تاریخ جنگ تبوک در منابع عامه: «حتى كانت غزوة تبوك في رجب سنة تسع...» (قسطلانی، ۱۳۲۳، ص ۲۰۷۵).

«وخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم في رجب وأقام بتبوك شعبان وأياما من رمضان...» (قرطبی، ۱۴۰۵ق، ج ۸، ص ۲۸۰).

که با همان حساب مطابق است با فصل پاییز!

۳-۲-۳. حجة الوداع در زمستانی گرم!

این بار به حدیثی از صحاح استدلال می‌کنیم که شبهه‌افکنان از آن غفلت کرده‌اند؛ وگرنه پاسخ این پرسش که «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» را در نرم‌افزار تبدیل تاریخ نمی‌جستند و آن همه تهمت ناروا را به پیروان امام منصوب از جانب خدا و رسول ﷺ روا نمی‌داشتند:

... عن أم الحصين جدته قالت حججت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم حجة الوداع فرأيت أسامة وبلالا وأحدهما أخذ بخطام ناقة النبي ﷺ والآخر رافع ثوبه يستره من الحر حتى رمى جمره العقبة... (قشیری نیشابوری، بی تا، ج ۴، ص ۸۰؛ ابن حبان، ۱۴۱۴ق، ج ۹، ص ۲۶۵؛ ابن خزیمه، ۱۴۱۲ق، ج ۴، ص ۲۰۲؛ احمد بن حنبل، بی تا، ج ۶، ص ۴۰۲؛ ذهبی، ۱۴۲۱ق، ج ۲، ص ۲۷؛ ابن حجر، ۱۴۱۵ق، ج ۸، ص ۴۲۵)؛ أم الحصين جدة حصين گفت: من با رسول خدا ﷺ در حجة الوداع حج می‌گزاردم که اسامه و بلال را دیدم، یکی مهار ناقة ایشان را گرفته و دیگری لباسش را بلند کرده بود که سایه‌اش پیامبر ﷺ را از گرما حفظ کند تا ایشان رمی جمره عقبه را انجام دهند...

آنچه مسلم است؛ اینکه رمی جمره عقبه را رسول اکرم ﷺ - در واپسین حج خود یعنی حجة الوداع - چند روز پیش از واقعه غدیر انجام داده‌اند و قریب به اتفاق کتب روایی صحیح اهل سنت آن روزها را

- که انتظار می‌رود هوا بسیار سردتر از آخر اسفند و اول فروردین باشد- آنچنان گرم توصیف کرده‌اند که رسول الله ﷺ هنگام رمی جمره، تحملش را نداشته‌اند و استظلال نموده‌اند! «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا».

نتیجه‌گیری

ادله امامت بلافضل امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب ﷺ منحصر به حدیث شریف غدیر نیست و با ادله اربعه اثبات‌ناپذیر است و القای چنین شبهاتی ریشه در تعصبات و تقلید در اعتقاد دارد و به هیچ وجه علمی و یا وجدانی نیست.

دلالت کلمه «مولا» در حدیث غدیر و عبارت: «من كنت مولاة فهذا علي مولاة»، بر ولایت منصوص حضرت علی ﷺ متوقف بر گرمای هوا در روز غدیر نیست و قراین در این باره، متعدد است.

بررسی های اقلیمی و هواشناسی اثبات کرد که گرمای هوا در آخر زمستان یا اول بهار در منطقه جغرافیایی غدیر بعد علمی، عقلی و یا عادی ندارد، بلکه قرینه قابل اعتماد است بر انتظار گرمای شدید هوای آن منطقه در تمام ایام سال. هوا در روز واقعه غدیر نیز به استناد روایات مورد قبول اهل سنت، به شدت گرم و تحمل‌ناپذیر بوده است.

غیر از روایات متعددی که صحت آنها از دیدگاه علمای اهل سنت بررسی شد، برای نخستین بار به حدیثی از صحاح و دیگر کتب معتبر عامه تمسک گردید که صراحت در گرمای هوا در حجة الوداع دارند و در پایان ثابت شد که انکار گرمی هوا مساوی با تکذیب صحت صحاح و بی تأثیر در مسئله غدیر است.

منابع

ابن اثیر، عزالدین، ۲۰۱۰م، *أسدالغابة فی معرفة الصحابة*، بیروت، دارالفکر.

ابن حبان، محمدبن احمد، ۱۴۱۴ق، *صحیح ابن حبان*، ط. الثانیه، شعیب الأرنؤوط، مؤسسة الرسالة.

ابن حجر عسقلانی، احمدبن علی، ۱۴۱۵ق، *الإصابة*، الشیخ علی محمد معوض، بیروت، دارالکتب العلمیة.

ابن خزیمه، ۱۴۱۲ق، *صحیح ابن خزیمه*، تحقیق محمدمصطفی الأعظمی، ج دوم، بیروت، المکتب الإسلامی.

ابن مغزلی شافعی، علی بن محمد، ۱۴۲۴ق، *مناقب الإمام علی بن أبی طالب*، ج سوم، بیروت، دار الأضواء.

ابوبکر بن حسین، «آیا در غدیر هوا گرم بود؟»، در: ۱/۱۰/۱۳۹۲؛ islamtext.com.

احمدبن حنبل، ابو عبدالله الشیبانی، ۱۴۰۳ق، *فضائل الصحابة*، تحقیق د. وصی الله محمد عباس، بیروت، دار النشر، مؤسسة الرسالة.

____، بی تا، *مسند الإمام أحمد بن حنبل*، مصر، دارالنشر، مؤسسة قرطبة.

امینی، عبدالحسین، ۱۳۹۷ق، *الغدیر*، ط. الرابعة، بیروت، دار الكتاب العربی.

بخاری، محمدبن اسماعیل، ۱۴۰۱ق، *صحیح البخاری*، بیروت، دارالفکر.

بغدادی، ابی حسین عبدالباقی، ۱۴۲۴ق، *معجم الصحابة*، تحقیق محمد حمدی الدمرداش، بیروت، دارالفکر.

تفتازانی، سعدالدین، ۱۴۱۰ق، *شرح المقاصد فی علم الکلام*، پاکستان، دارالنشر، دارالمعارف النعمانیة.

حاکم نیشابوری، محمدبن عبدالله، بی تا، *المستدرک*، اشراف یوسف عبدالرحمن المرعشلی، بیروت، دارالمعرفة.

حر عاملی، محمدبن حسن، ۱۴۱۴ق، *وسائل الشیعة*، ط. الثانیة، قم، مؤسسة آل البيت ﷺ لإحياء التراث.

ذهبی، محمدبن احمد، ۱۳۴۱ق، *تلیخیص المستدرک علی الصحیحین فی الحدیث*، هند، بمطبعة مجلس دائرةالمعارف النظامیة فی هند، بمحروسة حیدرآباد.

____، ۱۴۲۱ق، *تفحیح التحقیق فی أحادیث التعلیق*، مصطفی ابوالغیط عبدالحی عجیب، الرياض، دارالوطن.

ربانی گلپایگانی، علی، ۱۳۹۲، *عقاید استدلالی*، ج چهارم، قم، هاجر.

طبرانی، سلیمان بن احمد، ۱۴۰۵ق، *المعجم الکبیر*، تحقیق و تخریج حمدی عبد المجید السلفی، ج دوم، بیروت، دار إحياء التراث العربی.

عسقلانی، ابن حجر، ۱۴۱۵ق، *تهذیب التهذیب*، بیروت، دارالفکر.

____، ۱۴۳۱، *الاصابة فی تمييز الصحابة*، ج دوم، بیروت، دارالمعرفة.

قرطبی، ابواسحاق ابراهیم اطفیش، ۱۴۰۵ق، *تفسیر القرطبی*، بیروت، دار إحياء التراث العربی.

قسطلانی، احمدبن محمد، ۱۳۲۳، *إرشاد الساری لشرح صحیح البخاری*، تحقیق شهاب‌الدین ابوالعباس، ط. السابعة، مصر، المطبعة الكبرى الأمیریة.

قشیری نیشابوری، مسلم بن حجاج، بی تا، *صحیح مسلم*، بیروت، دارالفکر.

هواشناسی غدیر: در پاسخ به پرسش «آیا در غدیر هوا گرم بود؟» ❖ ۷۷

گروه مولفان، ۱۳۸۸، *جغرافیای سال دوم راهنمایی*، تهران، شرکت چاپ و نشر کتب درسی.

مصباح، محمدتقی، ۱۳۸۱، *آموزش عقائد*، چ هشتم، تهران، امیرکبیر.

مطهری، مرتضی، ۱۳۸۱، *مجموعه آثار*، چ هفتم، قم، صدرا.

نجفی، سیدمحمدباقر، ۱۳۸۱، «موقعیت جغرافیایی غدیر خم»، *میقات حج*، ش ۴۲، ص ۱۱۱-۱۲۳.

پایگاه ملی داده‌های علوم زمین کشور جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲/۱۰/۱ در: www.ngdir.ir

الریچ رومر (Ulrich Römer)، پایگاه بین‌المللی ثبت داده‌های هواشناسی (- WeatherOnline Ltd.

(Meteorological Services)، انگلستان، لندن، ۱۳۹۲/۱۰/۱ در: www.weatheronline.co.uk

سایت پژوهش‌های ایرانی، نرم افزار تبدیل تقویم، ۱۳۹۲/۱۰/۱ در: www.ghiasabadi.com

سیدوکیلی، سیدحجت، و همکاران، سایت خبرگزاری دانا، مجتمع آموزشی امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۲/۱۰/۱ در:

<http://danakhabar.com>

شیرازی، علیرضا، فناوری اطلاعات در ایران، ۱۳۹۲/۱۰/۱ در: <http://www.itna.ir/archives>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی